

Akademik Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi (AJESS Journal)

Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumları ile Akademik Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Examining the Relationship Between Preservice Teachers' Attitudes Toward Post-Graduate Education and Their Academic Self-Efficacy

Emirhan AKTAŞ , Necmettin Erbakan Üniversitesi, aktassemirrr@gmail.com

Makale Tarihiçesi/Article History

Geliş/Received: 23/05/2025 Düzeltme/Revision: 10/07/2025 Kabul/Accepted: 02/02/2026

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between preservice teachers' attitudes toward graduate education and their levels of academic self-efficacy. This research was conducted using the quantitative research method and the relational survey model. The participants of the study consisted of 340 preservice teachers studying at the faculties of education in various universities located in the Central Anatolia Region of Turkey. The data collection instruments used in this study included the Graduate Education Attitude Scale and the Academic Self-Efficacy Scale. The data were collected online between December 1, 2024, and March 1, 2025. The obtained data were analyzed using descriptive statistics, independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Pearson correlation analysis. The findings revealed a positive and significant relationship between preservice teachers' attitudes toward graduate education and their levels of academic self-efficacy. Additionally, significant differences were found based on grade level and department, while no significant differences were observed based on gender.

Keywords: Academic self-efficacy, Attitude, Graduate education, Preservice teacher.

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ile akademik öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülen bu çalışmanın katılımcılarını, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan çeşitli üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören 340 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği" ile "Akademik Öz Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler, 1 Aralık 2024 – 1 Mart 2025 tarihleri arasında çevrim içi yöntemle toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel istatistikler, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi ile çözümlenmiştir. Analizler sonucunda, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ile akademik öz yeterlik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sınıf düzeyi ve bölüm değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar görülürken, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Akademik öz yeterlik, Lisansüstü eğitim, Öğretmen adayı, Tutum

Atf için: Aktaş, E. (2026). Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ile akademik öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Akademik Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi (AJESS Journal)*, 3, Article e1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19640496>

Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumları ile Akademik Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmelerini sağlayan, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerinde kritik bir rol oynayan temel bir süreçtir (Çakmak, 2008). Bu süreçte, öğretmenlerin mesleki yeterlikleri ve akademik öz yeterlik düzeyleri, eğitim kalitesini doğrudan etkileyen en önemli unsurlar arasında yer alır (Bandura, 1997). Öz yeterlik, bireyin belirli bir görevi başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğine olan inancı olarak tanımlanır ve akademik başarı, mesleki motivasyon ve öğrenme süreçlerinde belirleyici bir rol oynar (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2004; Pajares, 1996).

Öz yeterlik kavramı, Bandura'nın (1997) sosyal bilişsel kuramında merkezi bir öneme sahiptir. Bandura'ya göre, öz yeterlik inançları, bireylerin akademik başarıları, mesleki gelişimleri ve kariyer hedeflerine ulaşmalarında kritik rol oynar. Yüksek öz yeterlik inancına sahip bireyler, karmaşık görevlerle başa çıkma konusunda daha özgüvenli, motive ve karardır (Bandura, 1997; Pajares, 1996). Öğretmen adayları için de bu durum geçerlidir; akademik öz yeterlik, sınıf yönetimi, öğretim stratejileri ve öğrenci etkileşimleri gibi mesleki yeterlikleri doğrudan etkiler (Fırat-Durdukoca, 2010)

Son yıllarda, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ve akademik öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar artmıştır. Özgenel ve Deniz (2020), akademik öz yeterlik ile profesyonel tutum arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyarken, Alemdağ vd. (2014) akademik güdülenme ve öz yeterlik arasındaki güçlü pozitif ilişkiyi vurgulamıştır. Bu bulgular, bireyin akademik özgüveninin daha yüksek düzeyde akademik hedeflere yönelme eğilimini artırabileceğini göstermektedir (Bandura, 1997). Ancak bu alandaki çalışmalar genellikle sınırlı örneklerle yapılmış olup, belirli bölgesel veya kültürel bağlamlarla sınırlıdır (Özgenel ve Deniz, 2020).

Ayrıca mevcut alanyazın incelendiğinde, akademik öz yeterlik ve lisansüstü eğitime yönelik tutumlar üzerine yapılmış çalışmaların genellikle betimsel düzeyde kaldığı, bu iki değişkenin birbiriyle ilişkisini direkt olarak inceleyen bir araştırmaya rastlanmadığı ve belirli bir branş ya da sınırlı bir örneklem grubu ile kısıtlı olduğu görülmektedir (Alemdağ vd. 2014). Bu durum, eğitim fakültelerindeki farklı disiplinlerin getirdiği akademik kültürün, öğrencilerin kariyer motivasyonları üzerindeki farklılaştırıcı etkisinin bütüncül bir biçimde analiz edilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle öz yeterlik inançlarının, lisansüstü eğitim gibi ileri akademik hedeflere dönüşme sürecindeki yapısal rolü, geniş ölçekli ve çok değişkenli analizler bağlamında literatürde henüz yeterince derinlemesine tartışılmamış bir boşluk olarak durmaktadır (İlter, 2020).

Bu araştırma, literatürde yer alan söz konusu boşluğu doldurmak amacıyla tasarlanmış olup literatüre iki temel noktada özgün katkı sunmaktadır. İlk olarak çalışma, öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarını sadece bireysel bir inanç olarak değil, akademik kariyer planlamasını şekillendiren stratejik bir değişken olarak ele almakta ve bu ilişkiyi geniş bir branş çeşitliliği üzerinden karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. İkinci olarak, cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi demografik faktörlerin bu iki temel değişken üzerindeki "etkileşimsel" rolünü analiz ederek, eğitim fakültelerindeki kariyer danışmanlığı ve müfredat geliştirme süreçleri için kanıtı dayalı, genellebilirliği yüksek veriler sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırma, öğretmen yetiştirme politikalarının sadece mesleki becerilere değil, aynı zamanda akademik sürekliliği destekleyen psikolojik yapılarla odaklanması gerektiğini bilimsel bir temelde savunmaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik inançlarının ve lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının daha geniş bir perspektifte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Özellikle sınıf düzeyleri ve bölümler arasındaki farklılıklar bu alandaki araştırmalarda dikkat çekmektedir. Örneğin, birinci sınıf öğrencilerinin akademik öz yeterlik düzeylerinin genellikle daha düşük olduğu, üst sınıflara geçtikçe bu düzeyin arttığı belirlenmiştir (Özgenel, 2020). Benzer şekilde, sayısal temelli bölümlerde eğitim gören öğrencilerin, diğer bölümlere kıyasla daha yüksek öz yeterlik puanlarına sahip oldukları gözlemlenmiştir (Alemdağ vd. 2014). Bu farklılıklar, sayısal disiplinlerin daha karmaşık problem çözme ve analitik düşünme becerileri gerektirmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ancak bu bulguların genellebilirliğini artırmak için daha geniş ve çeşitli örneklem gruplarıyla yapılacak araştırmalara ihtiyaç vardır.

Cinsiyet farklılıkları konusunda ise literatürde çelişkili bulgular mevcuttur. Bazı çalışmalar, cinsiyetin akademik öz yeterlik ve lisansüstü eğitime yönelik tutum üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koyarken (Koparan ve ark., 2011), diğerleri küçük fakat anlamlı farklar tespit etmiştir (Fırat-Durdukoca, 2010). Bu nedenle, cinsiyetin bu iki değişken üzerindeki etkisini daha net ortaya koymak için kapsamlı çalışmalar gereklidir.

Bu araştırma, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri ile lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi daha geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu iki değişkenin cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm gibi demografik faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını da araştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, çalışmanın öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkı sağlaması ve eğitim politikalarının belirlenmesinde yol gösterici olması beklenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada ele alınan araştırma soruları şu şekildedir:

1. Öğretmen adaylarının akademik öz yeterlilikleri ile lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mı?

2. Öğretmen adaylarının akademik öz yeterlilikleri ile bölümleri, sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark var mı?
3. Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ile bölümleri, sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark var mı?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan ve değişkenler arasındaki yön ve gücün belirlenmesini sağlayan bir araştırma desendir (Karasar, 2019). Bu model, genellikle geniş örneklem grupları üzerinde uygulanan ve değişkenler arasındaki ilişkilerin doğasını anlamaya yönelik çalışmalarda tercih edilen bir yöntemdir (Büyükoztürk vd. 2016).

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları ile akademik öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada bağımsız değişken olarak akademik öz yeterlik düzeyi, bağımlı değişken olarak ise lisansüstü eğitime yönelik tutum belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, bu iki temel değişkenin cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm gibi demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı da analiz edilmiştir.

İlişkisel tarama modeli, bireylerin belirli özellikler arasındaki ilişkileri keşfetmek ve bu ilişkilerin doğasını anlamak için uygundur (Fraenkel vd. 2012). Bu tür araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkilerin derecesini ve yönünü belirlemek için sıklıkla kullanılır ve genellikle veri toplama sürecinde anket ve ölçek gibi nicel yöntemlere dayanır (Creswell, 2014). Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi gibi istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

Bu araştırmada ilişkisel tarama modelinin tercih edilmesinin temel gerekçesi; öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik inançları ile lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasındaki mevcut durumun, herhangi bir müdahale olmaksızın doğal ortamında ve çok boyutlu bir perspektifle betimlenmesi ihtiyacıdır (Büyükoztürk vd., 2016). Deneysel desenlerin aksine bu model, geniş bir örneklem grubundan elde edilen verilerin standartlaştırılmasına ve değişkenler arasındaki etkileşimlerin istatistiksel olarak kestirilmesine imkân tanımaktadır (Karasar, 2005).

Bu modelin tercih edilmesinin bir diğer önemli nedeni, değişkenler arasındaki ilişkinin çok boyutlu olarak incelenmesine olanak sağlaması ve elde edilen bulguların geniş bir akademik çerçevede yorumlanabilmesine zemin hazırlamasıdır (Creswell, 2014). Ayrıca ilişkisel tarama modeli, araştırmanın temel varsayımları ile ortaya konulan önermelerin bilimsel bir temelde analiz edilmesine ve bu ilişkilerin doğruluğunun istatistiksel olarak test edilmesine olanak tanır (Bekman, 2022).

Sonuç olarak; eğitim fakültelerindeki farklı branş ve sınıf düzeylerindeki yaygın eğilimleri belirlemek, değişkenler arasındaki korelasyonel yapıyı çözümlenmek ve gelecekteki deneysel çalışmalara teorik bir zemin hazırlamak hedeflendiği için bu desen araştırma için en uygun yöntem olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışma, öğretmen adaylarının mesleki gelişim süreçlerini derinlemesine anlamak ve eğitim politikalarına yön verecek kanıt dayalı veriler sunmak amacıyla kapsamlı bir analiz süreci içermektedir.

İlişkisel tarama modelinin sağladığı geniş tanımlama kapasitesine rağmen, yöntemsel olarak bazı sınırlılıkları mevcuttur. Bu modelin en temel sınırlılığı, değişkenler arasında saptanan ilişkinin mutlak bir "neden-sonuç" ilişkisi olarak yorumlanmasına izin vermemesidir (Şahin vd., 2020). Ayrıca, verilerin anket ve ölçek gibi öz-bildirim dayalı araçlarla toplanması, katılımcıların sosyal beğeni algısı çerçevesinde yanıt verme olasılığını bir sınırlılık olarak beraberinde getirmektedir. Bu sınırlılıkların farkında olunarak, analiz sürecinde verilerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları titizlikle yürütülmüş ve yorumlamalar korelasyonel çerçevede tutulmuştur.

Katılımcılar

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bazı üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, evrenden seçilen örneklem, 340 öğretmen adayından oluşmaktadır. Örneklem grubundaki katılımcılar, sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği, ilköğretim matematik öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) gibi farklı branşlardan seçilmiştir. Bu çeşitlilik, araştırmanın bulgularının daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesine olanak sağlamıştır.

Örneklemin seçimi, kolayda örnekleme yöntemiyle yapılmıştır. Bu yöntem, araştırmacının erişim kolaylığı sağladığı ve veri toplama sürecini hızlandırdığı için sıklıkla tercih edilmektedir (Creswell, 2014). Veri toplama süreci, 1 Aralık 2024 – 1 Mart 2025 tarihleri arasında çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir.

Örneklem grubuna ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Demografik Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	235	69.12
	Erkek	105	30.88
Öğrenim Gördükleri Bölümler	Sınıf Öğretmenliği	140	41.18
	Okul Öncesi Öğretmenliği	61	17.94
	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	42	12.35
	Türkçe Öğretmenliği	54	15.88
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	43	12.65
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	50	14.71
	2. Sınıf	136	40.0
	3. Sınıf	107	31.47
	4. Sınıf	47	13.82
Toplam		340	100

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarını ve akademik öz yeterlik düzeylerini ölçmek için Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ve Akademik Öz Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Anketler, gönüllülük esasına dayalı olarak dijital platformlar aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmış ve kişisel verilerin gizliliği korunarak toplanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 27.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin betimlenmesi için frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıkları belirlemek için bağımsız örneklem t-testi, sınıf düzeyi ve bölüm değişkenlerine göre anlamlı farklılıkları belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farklılık bulunan gruplar arasındaki farkları belirlemek amacıyla post hoc testleri kullanılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri ile lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği, çarpıklık ve basıklık değerleri ile kontrol edilmiş ve her iki ölçeğin verilerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle parametrik testler tercih edilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (Ünal ve İter, 2010), öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5'li Likert tipi olup, toplamda iki faktörden oluşmaktadır. I. faktör İşlev Boyutu, lisansüstü eğitimin mesleki kariyer üzerindeki etkisi, daha iyi iş fırsatları ve akademik unvan kazanma gibi beklentileri kapsar. II. faktör istek boyutu, araştırma ilgi ve tutumu, bilimsel bilgiye olan ilgi, araştırma yapma isteği ve akademik literatüre katkıda bulunma eğilimini ölçmektedir. Ölçek, yüksek puanların daha olumlu tutumları ifade ettiği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

Akademik Öz Yeterlik Ölçeği

Akademik Öz Yeterlik Ölçeği (Kandemir, 2010), öğretmen adaylarının akademik yeterlik algılarını, problem çözme becerilerini ve öğrenme motivasyonlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5'li Likert tipi olup, üç temel faktörden oluşmaktadır. I. faktör akademik öz yeterlik, bireylerin akademik görevleri yerine getirme konusundaki sorunlarla başa çıkmaya yönelik öz yeterliliklerini ölçmektedir. II. faktör akademik çabaya yönelik yetilerini değerlendirmektedir. III. faktör ise akademik özgüveni, akademik yetkinliklere olan güveni ve akademik planlamaya yönelik öz yeterlilik becerisini değerlendirmektedir. Ölçek, yüksek puanların daha yüksek akademik özgüven ve öğrenme motivasyonunu ifade ettiği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

Çalışmada kullanılan ölçekler faktör analizi ve güvenilirlik analizleri önceden yapılmış ölçeklerdir. Ölçeklerdeki faktörlerin bu çalışmada da güvenilir olup olmadığına bakmak için faktörlerin Cronbach's Alpha katsayılarına bakılmıştır.

Tablo 2 Araştırmada Kullanılan Akademik Öz Yeterlik Ölçeğinin ve Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinin Güvenilirlik Analizine İlişkin Veriler

Boyutlar/Ölçekler	Soru Sayısı	X	Cronbach's Alpha Katsayısı
İşlev Boyutu	9	3.95	.957
İstek Boyutu	6	3.21	.903
Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum (Genel)	15	3.65	.940
Akademik Sorunlarla Başa Çıkmaya Yönelik Öz Yeterlik Boyutu	11	3.70	.944
Akademik Çabaya Yönelik Öz Yeterlik Boyutu	4	3.74	.918
Akademik Planlamaya Yönelik Öz Yeterlik Boyutu	4	3.27	.929
Akademik Öz Yeterlik (Genel)	19	3.73	.971

Tablo 2 incelendiğinde faktörlerdeki Cronbach's Alpha katsayısının uygun sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Buna göre, her iki ölçeğin de yüksek güvenilirlik düzeyinde olduğu söylenebilir.

Bulgular

Akademik Öz Yeterlik Bulguları

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik algılarını belirlemek amacıyla uygulanan Akademik Öz Yeterlik Ölçeğinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu ölçek, üç temel alt boyuttan oluşmaktadır: akademik özgüven, problem çözme becerileri ve öğrenme motivasyonu. Ölçeğin toplam puanları ve alt boyutlara ait ortalama değerler, öğretmen adaylarının akademik yeterlik algılarının genel düzeyini ortaya koymaktadır.

Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri genel olarak yüksek olarak belirlenmiştir. Özellikle akademik özgüven ve problem çözme becerileri alt boyutlarında yüksek ortalamalar elde edilmiştir. Bu durum, öğretmen adaylarının akademik süreçlerde karşılaştıkları zorlukları aşma konusunda yeterli özgüvene sahip olduklarını ve analitik düşünme becerilerinin gelişmiş olduğunu işaret etmektedir. Bu bulgular, katılımcıların akademik görevleri yerine getirme konusunda kendilerine güvenlerinin yüksek olduğunu ve öğrenme süreçlerine aktif katılım sağladıklarını göstermektedir.

Ayrıca, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre akademik öz yeterlik düzeylerinde anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir.

Tablo 3 Öğretmen Adaylarının Akademik Öz Yeterlik Algılarının Sınıf Düzeyi Değişkeni Üzerindeki Etkisi

	N	Ortalama	SS
1.Sınıf	50	58.16	23.57304
2.Sınıf	136	72.90	14.66408
3.Sınıf	107	73.50	13.08706
4.Sınıf	47	72.72	17.12067
Toplam	340	70.90	16.95392

	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	9543.971	3	3181.324	12.161	.001
Gruplar içi	87896.629	336	261.597		
Toplam	97440.600	339			

Tablo 3'te, Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, 1. sınıf öğrencilerinin akademik öz yeterlik düzeylerinin diğer sınıf düzeylerine göre anlamlı derecede düşük olduğu tespit edilmiştir ($F=12.16$, $p<0.05$). Post-hoc analizler, 1. sınıf öğrencilerinin akademik öz yeterlik puanlarının, 2. sınıf ($X=72.90$), 3. sınıf ($X=73.50$) ve 4. sınıf ($X=72.72$) düzeyindeki öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, eğitim sürecinde kazanılan deneyimlerin ve akademik olgunluğun, öğrencilerin öz yeterlik algılarını pozitif yönde etkilediğini göstermektedir.

Ayrıca, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri bölüm bazlı incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4 Öğretmen Adaylarının Akademik Öz Yeterlik Algularının Bölüm Değişkeni Üzerindeki Etkisi

	N	Ortalama	SS
Sınıf Öğretmenliği	140	71.53	14.44932
Okul Öncesi Öğretmenliği	61	71.27	18.79373
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	42	80.33	9.63142
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR)	43	69.72	16.45821
Türkçe Öğretmenliği	54	62.42	21.41557
Toplam	340	70.90	16.95392

Tablo 4'te, Özellikle İlköğretim Matematik Öğretmenliği ($X=78.64$) ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) ($X=76.53$) öğrencilerinin akademik öz yeterlik düzeylerinin, Türkçe Öğretmenliği ($X=65.72$), Okul Öncesi Öğretmenliği ($X=69.12$) ve Sınıf Öğretmenliği ($X=71.53$) öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$). Bu durum, farklı bölümde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki yeterlik algularının farklı olabileceğini ve akademik başarıya yönelik motivasyonlarının bölüme göre değişiklik gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, öğretmen adaylarının akademik özgüvenlerinin, problem çözme becerilerinin ve öğrenme motivasyonlarının genel olarak yüksek olduğunu, ancak bu alguların sınıf düzeyi ve bölüm gibi demografik değişkenlere bağlı olarak önemli ölçüde farklılık gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle üst sınıf öğrencilerinin ve sayısal temelli bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeylerinin daha yüksek olması, mesleki deneyim ve disiplin farklarının bu alguları nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Tablo 5 Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Değişkeni Üzerindeki Etkisi

F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
10.533	.001	1.18	338	.237
		1.07	162.69	.283

Tablo 5'te, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, $t(338) = 1.18$, $p = .237$ ve $t(162.69) = 1.07$, $p = .283$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($p > 0.05$) Bu bulgular, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6 Öğretmen Adaylarının Akademik Öz Yeterlilik Algularının Cinsiyet Değişkeni Üzerindeki Etkisi

F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
17.984	.001	1.035	338	.301
		.911	152.48	.364

Tablo 6'te, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik algularının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, $t(338) = 1.035$, $p = .301$ ve $t(152.48) = 0.911$, $p = .364$ değerleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($p > 0.05$) Bu sonuçlar, cinsiyetler arasında akademik öz yeterlik alguları açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Genel anlamda her iki değişken açısından da cinsiyetin belirleyici ya da etkileyici bir unsur olmadığı görülmektedir. Bu durum, lisansüstü eğitime yönelik tutumların ve akademik öz yeterlik algularının cinsiyet bağımsız olarak geliştiğini göstermektedir.

Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Bulguları

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla uygulanan Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu ölçek, genel tutum düzeyini ve alt boyutlara ait ortalama değerleri ortaya koyarak öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik motivasyonlarını ve beklentilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, lisansüstü eğitim alma konusunda yüksek motivasyona sahip olduklarını ve bu süreçten beklentilerinin pozitif olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle "akademik motivasyon" ve "kariyer gelişimi" alt boyutlarında yüksek ortalamalar elde edilmiştir. Bu durum, öğretmen adaylarının akademik kariyer yapma, mesleki uzmanlıklarını artırma ve bilimsel bilgi üretme konusundaki isteklerinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Sınıf düzeylerine göre lisansüstü eğitime yönelik tutumlarda anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir.

Tablo 7 Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkeni Üzerindeki Etkisi

	N	Ortalama	SS
1.Sınıf	50	47.08	17.74288
2.Sınıf	136	56.58	11.11859
3.Sınıf	107	55.45	11.51642
4.Sınıf	47	56.63	14.14125
Toplam	340	54.83	13.19114

	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	3615.901	3	1205.300	7.314	.001
Gruplar İçi	55372.202	336	164.798		
Toplam	58988.103	339			

Tablo 7’de, Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, 1. sınıf öğrencilerinin lisansüstü eğitime yönelik tutum puanlarının, 2. sınıf (X=56.58), 3. sınıf (X=55.45) ve 4. sınıf (X=56.63) düzeyindeki öğrencilere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir (F=7.31, p<0.05). Post-hoc analizler, 1. sınıf öğrencilerinin lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının diğer sınıf düzeylerinden istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, eğitim sürecinde kazanılan akademik deneyimlerin ve mesleki farkındalığın, lisansüstü eğitime yönelik olumlu tutumları güçlendirdiğini göstermektedir.

Ayrıca, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları bölüm bazlı incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 8 Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının Bölüm Değişkeni Üzerindeki Etkisi

	N	Ortalama	SS
Sınıf Öğretmenliği	140	54.44	12.06295
Okul Öncesi Öğretmenliği	61	53.47	15.35318
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	42	61.42	9.18414
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR)	43	57.32	10.27415
Türkçe Öğretmenliği	54	50.29	15.89307
Toplam	340	54.83	13.19114

	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	3339.360	4	834.840	5.026	.001
Gruplar İçi	55648.743	335	166.116		
Toplam	58988.103	339			

Tablo 8’de, Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, İlköğretim Matematik Öğretmenliği (X=61.42) öğrencilerinin lisansüstü eğitime yönelik tutum puanlarının, Türkçe Öğretmenliği (X=50.30), Okul Öncesi Öğretmenliği (X=53.47) ve Sınıf Öğretmenliği (X=54.44) bölümlerindeki öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir (F=5.03, p<0.05). Bu farklılıklar, sayısal temelli bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik kariyer hedeflerine daha fazla önem verdiklerini ve bilimsel bilgi üretme konusunda daha güçlü bir motivasyona sahip olduklarını göstermektedir.

Bu bulgular, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik genel olarak olumlu bir tutuma sahip olduklarını ve bu tutumların sınıf düzeyi ve bölüm gibi demografik değişkenlere bağlı olarak önemli ölçüde farklılık gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle üst sınıf öğrencilerinin ve sayısal temelli bölümlerde öğrenim gören

öğretmen adaylarının daha olumlu tutumlara sahip olması, akademik olgunluk ve disiplin farklarının bu algılar üzerindeki etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Akademik Öz Yeterlik ve Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Arasındaki İlişkiyi Ortaya Koyan Bulgular

Öğretmen adaylarının Akademik Öz yeterlik Ölçeğinden ve Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişki korelasyon analizi ile sınanmıştır. Öğretmen adaylarının Akademik Öz Yeterlik düzeyleri ile Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .682, p < 0.05$). Bu bulgu, akademik öz yeterlik düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının da yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu ilişki, öğretmen adaylarının akademik özgüvenlerinin, lisansüstü eğitim konusundaki motivasyonlarını ve bu süreçten beklentilerini olumlu yönde etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bulunan bu ilişki, güçlü bir pozitif korelasyonun varlığını işaret etmektedir ve akademik öz yeterliğin, lisansüstü eğitime yönelik tutumlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri ile lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının genel olarak yüksek düzeyde akademik öz yeterlik algısına ve olumlu lisansüstü eğitim tutumlarına sahip olduklarını göstermektedir. Öz yeterlik inancı, bireyin belirli bir görevi başarıyla gerçekleştirebileceğine olan güveni olarak tanımlanır ve bireyin akademik başarıları, mesleki gelişimi ve kariyer hedefleri üzerinde doğrudan etkili bir faktördür (Bandura, 1997). Bu çalışmanın bulguları, akademik öz yeterlik düzeylerinin, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarını güçlü bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Özellikle, akademik öz yeterlik ile lisansüstü eğitime yönelik tutumlar arasında güçlü, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .682, p < 0.05$). Bu bulgu, yüksek akademik öz yeterlik düzeyine sahip öğretmen adaylarının, akademik kariyer yapma konusunda daha istekli olduklarını ve lisansüstü eğitim sürecine daha olumlu baktıklarını göstermektedir. Bu sonuç, literatürde yer alan diğer çalışmalarla da uyumludur. Örneğin, Pajares (1996), öz yeterlik inançlarının bireylerin akademik başarılarını ve mesleki hedeflerine ulaşma motivasyonlarını doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Özgenel ve Deniz (2020) de yüksek akademik öz yeterlik düzeyine sahip öğrencilerin akademik hedeflerine ulaşma konusunda daha kararlı olduklarını ve zorluklarla başa çıkma konusunda daha dirençli olduklarını vurgulamıştır. Bu güçlü ilişki, öz yeterlik inancının akademik hedeflere dönüşme potansiyelini doğrulamaktadır. Ancak, bu ilişki sadece bireysel inançlarla açıklanamaz. Ünlü ve ark. (2021) tarafından vurgulanan beşerî sermaye ve aile-kariyer yönelimi gibi faktörlerin, öğrencilerin akademik öz yeterliklerini bir 'araç' olarak kullanarak lisansüstü eğitime yönelmelerinde gizil bir payı olabilir. Diğer bir deyişle, tutumun yüksek olması sadece 'başarabilirim' inancından değil, aynı zamanda lisansüstü eğitimin bir kariyer güvencesi veya prestij aracı olarak görülmesinden de kaynaklanıyor olabilir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini de ortaya koymuştur.

Üst sınıf öğrencilerinin (2,3. ve 4. sınıf) akademik öz yeterlik puanlarının, alt sınıf öğrencilerine (1. sınıf) göre daha yüksek olması, öğrencilerin eğitim sürecinde kazandıkları deneyimlerin ve mesleki olgunluklarının öz yeterlik algılarını güçlendirdiğini göstermektedir. Bu durum, eğitim sürecinde kazanılan bilgi birikimi, mesleki deneyim ve akademik başarıların, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırdığına işaret etmektedir (Schunk ve Meece, 2005). Ayrıca, üst sınıf öğrencilerinin genellikle daha fazla öğretim uygulamaları, staj deneyimleri ve sınıf yönetimi gibi mesleki beceriler geliştirdikleri göz önünde bulundurulduğunda, bu bulgunun literatürle tutarlı olduğu söylenebilir (Tschannen-Moran ve Hoy, 2001). Ancak üst sınıflarda gözlemlenen bu artış, Sağır ve ark. (2020) tarafından vurgulanan sınıf düzeyine bağlı üstbilişsel farkındalık gelişimiyle paralel olsa da; son sınıf öğrencilerinin karşılaştığı akademik başarı beklentisi ve gelecek kaygısı gibi değişkenlerin, öz yeterlik ve lisansüstü eğitime yönelim arasındaki ilişkiyi karmaşıklaştıran birer faktör olduğu unutulmamalıdır. Bu sonuçlar, öğretmen yetiştirme programlarının, öğrencilere erken sınıf düzeylerinde daha fazla akademik özgüven kazandırmayı hedefleyen eğitim stratejileri geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bölümler arasındaki farklılıklar da dikkat çekicidir. Bulgular, ilköğretim matematik öğretmenliği ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, Türkçe öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği öğrencilerine kıyasla daha yüksek akademik öz yeterlik ve lisansüstü tutum puanlarına sahip olduklarını göstermiştir ($p < 0.05$). Bu durum, sayısal ve analitik düşünme gerektiren bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin, akademik özgüvenlerinin daha yüksek olduğunu ve bu öğrencilerin lisansüstü eğitimi daha değerli bulduklarını ortaya koymaktadır (Alemdağ ve ark., 2014). Matematik ve PDR gibi disiplinler, genellikle daha karmaşık problem çözme becerileri, analitik düşünme ve akademik araştırma yapma yetkinlikleri gerektirdiğinden, bu bölümlerdeki öğrencilerin akademik özgüvenlerinin daha yüksek olması beklenen bir durumdur (Schunk ve Meece, 2005). Bu bulgu, öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeylerinin, öğrenim gördükleri disiplinin niteliğine ve akademik zorluk derecesine bağlı olarak farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Ancak PDR ve Matematik bölümlerindeki yüksek puanlar, sadece analitik becerilerle değil, bu disiplinlerin akademik piyasadaki 'dikey hareketlilik' imkanlarıyla da ilgili olabilir.

Örneğin, PDR bölümünde akademik uzmanlaşmanın (klinik psikoloji vb.) mesleki getirisi, Türkçe öğretmenliğine göre daha belirgin olabilir. Bu durum, öğrencilerin lisansüstü eğitime olan tutumlarını 'akademik ilgi'den ziyade 'stratejik kariyer planlaması' temelinde şekillendiriyor olabilir (Ünlü ve ark., 2021).

Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular ise, erkek ve kadın öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeyleri ve lisansüstü eğitime yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir ($p > 0.05$). Bu sonuç, cinsiyetin akademik başarı ve mesleki motivasyon üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumlu olup, cinsiyetin akademik öz yeterlik ve kariyer hedefleri üzerindeki etkisinin minimal olduğunu savunan araştırmalarla paralellik göstermektedir (Koparan ve ark., 2011). Ancak bazı çalışmalarda, erkek öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeylerinin kadın öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu, bunun da erkeklerin farklı akademik alanlar arasında daha fazla genelleme yapma eğiliminden kaynaklandığı belirtilmiştir (Bong, 1999). Bu çelişkili bulgular, cinsiyetin akademik öz yeterlik üzerindeki etkisinin kültürel, toplumsal ve psikolojik faktörlerle karmaşık bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Öte yandan, Ünlü ve ark. (2021) kadınların lisansüstü eğitim niyetinde toplumsal cinsiyet rollerinin ve aile-kariyer yöneliminin önemli birer dinamik olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada fark çıkmaması; kadın öğretmen adaylarının akademik uzmanlaşmayı bir 'sosyal hareketlilik' aracı olarak görmeleri ile erkek adayların lisansüstü eğitimi 'mesleki prestij' odaklı değerlendirmeleri arasındaki motivasyonel dengeden kaynaklanıyor olabilir. Yani farklı gerekçelerle de olsa, her iki cinsiyetin lisansüstü eğitime yönelik tutumları ortak bir zeminde buluşmuş olabilir.

Genel olarak, bu araştırmanın bulguları, öğretmen adaylarının akademik öz yeterliklerinin, lisansüstü eğitime yönelik tutumları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu ve bu ilişkinin sınıf düzeyi, bölüm gibi demografik değişkenlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme programlarının, öğrenci motivasyonunu ve akademik özgüvenini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmesi, öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkı sağlayabilir. Özellikle erken sınıf düzeylerinde öğrencilere akademik özgüven kazandırıcı eğitim ortamlarının oluşturulması, lisansüstü eğitime yönelik olumlu tutumların gelişimine katkı sunabilir.

Öneriler

Öğretmen adaylarının akademik öz yeterlik düzeylerinin yüksek olması, mesleki yeterlik ve akademik başarı süreçlerini doğrudan beslediği için öğretmen yetiştirme programlarının odağına 'yetkinlik inşası' yerleştirilmelidir. Bu süreçte öz yeterlik algısını sadece kuramsal bilgiyle değil, Dağyar ve Şahin (2020) tarafından vurgulanan öz düzenlemeli öğrenme stratejileri ve Sağrılı ve ark. (2020)'nin üzerinde durduğu üstbilişsel farkındalık modülleriyle desteklemek, öğrencilerin akademik kaygılarını yönetmelerine ve öz güven kazanmalarına zemin hazırlayacaktır.

Özellikle erken sınıf düzeylerinde akademik özgüven kazandıracak ders içeriklerinin geliştirilmesiyle eş zamanlı olarak, Karadüz ve ark. (2009)'nin belirttiği gibi okul uygulaması derslerinin etkililiği artırılmalı; adayların deneyimli öğretmen rehberliğinde dolaylı yaşantılar kazanabileceği mentorluk sistemleri kurulmalıdır.

Öte yandan, bölümler arası saptanan akademik öz yeterlik farklılıklarını minimize etmek amacıyla Türkçe ve okul öncesi öğretmenliği gibi programların müfredatına analitik ve eleştirel düşünme becerilerini güçlendirecek dersler dahil edilmeli; aynı zamanda Ünlü ve ark. (2021)'nin işaret ettiği 'beşerî sermaye' bakış açısıyla lisansüstü eğitimin kariyer avantajları üzerine profesyonel danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

Cinsiyet değişkeni ve diğer demografik faktörlerin etkisini daha derinlemesine kavramak adına ise gelecek araştırmalarda yalnızca nicel verilerle sınırlı kalınmayıp, nitel süreçlerin de dahil edildiği karma yöntemli yaklaşımlar benimsenmeli ve adayların akademik gelişimleri başlangıçtan mezuniyete kadar boylamsal bir izlemeyle analiz edilmelidir.

Buna ek olarak, dijitalleşen eğitim ekosisteminde öğretmen adaylarının akademik öz yeterliklerini destekleyen bir diğer kritik unsur, teknoloji entegrasyonu ve dijital okuryazarlık becerileridir. Kaya ve Uyangör (2022) tarafından belirtildiği üzere, teknoloji entegrasyonu öz yeterlik algısı ile dijital yeterlik seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, öğretmen yetiştirme programlarında adayların sadece genel bilgisayar kullanım becerilerini değil, kendi alanlarına özgü dijital öğretim materyalleri tasarlama ve uygulama yetkinliklerini de geliştirecek teknoloji tabanlı öğrenme ortamları oluşturulmalıdır. Bu tür donanımlar, adayların akademik görevleri başarıyla yerine getirme inancını güçlendirerek lisansüstü eğitim gibi ileri düzey akademik süreçlere yönelik teknolojik hazırbulunuşluklarını da artıracaktır.

Öte yandan, öz yeterlik inancının somut bir akademik çabaya dönüşebilmesi için öğrencilerin içsel ve dışsal motivasyon kaynaklarının da eş zamanlı olarak harekete geçirilmesi gerekmektedir. Alemdağ ve ark. (2014) ile Özgenel ve Deniz (2020)'in akademik motivasyon ve öz yeterlik arasındaki güçlü bağa ilişkin bulguları doğrultusunda, fakülte yönetimleri tarafından öğrencilerin akademik başarılarını ödüllendiren, bilimsel projelere katılımı teşvik eden ve akademik özerkliği destekleyen bir iklim oluşturulmalıdır. Özellikle lisans düzeyinde gerçekleştirilen araştırma projeleri (TÜBİTAK vb.) ve bilimsel etkinliklere katılım, adayların teorik bilgilerini ürüne dönüştürmelerine imkan sağlayarak akademik kimlik gelişimlerini pekiştirecektir. Bu stratejik yaklaşımlar, öğretmen adaylarının mesleki yaşamları boyunca kendilerini geliştirmeye açık, araştırmacı ve sorgulayan 'öğretmen-araştırmacı' profilini benimsemelerine katkı sunacaktır.

Sonuç olarak, eğitim fakültelerinde öğrenci merkezli ve yenilikçi eğitim modellerinin benimsenmesi hem akademik öz yeterliğin hem de lisansüstü eğitime yönelik olumlu tutumun sürdürülebilir bir mesleki vizyona dönüşmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

-
- Akkoyunlu, B., & Kurbanoglu, S. (2004). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 11-20.
- Alemdağ, C., Öncü, E. ve Yılmaz, A. K. (2014). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının akademik motivasyon ve akademik öz-yeterlikleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(1), 23-35.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman and Company.
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: ilişkiel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258.
- Bong, M. (1999). Personal Factors Affecting the Generality of Academic Self-Efficacy Judgments: Gender, Ethnicity, and Relative Expertise. *The Journal of Experimental Education*, 67(4), 315-331.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33-41.
- Dağyar, M. ve Şahin, H. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öz düzenleme öğrenme stratejilerinin ve akademik başarılarının öz yeterlik inançlarını yordama gücü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 396-414.
- Durdukoca, Ş. F. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının akademik özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 69-77.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.
- İlter, İ. (2020). Lisansüstü öğrenim gören öğretmenlerin lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (49), 263-292.
- Kandemir, M. (2010). *Akademik erteleme davranışını açıklayıcı bir model* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Karadüz, A., Eser, Y., Şahin, C. ve İlbay, A. B. (2009). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlik uygulaması dersinin etkililik düzeyi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 442-455.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kaya, R. ve Uyangör, N. (2022). Eğitim fakültesi öğrencilerinin teknoloji entegrasyonu öz-yeterlik algıları ile dijital yeterlik seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 552-571.
- Koparan, Ş., Öztürk, F. ve Korkmaz, N. H. (2011). Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlik ve beden eğitimi öğretmeni yeterliliğinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Özel Sayı), 52-61.
- Özgenel, M. ve Deniz, A. (2020). Öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ile akademik güdülenme ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişki: öğretmen adayları üzerine bir inceleme. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 131-146.
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66(4), 543-578.
- Sağırlı, M. Ö., Baş, F. ve Bekdemir, M. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin akademik başarıları, bölümleri, sınıf düzeyleri ve üstbilişsel farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(29), 1-22.
- Schunk, D. H., & Meece, J. L. (2005). Self-efficacy beliefs in academic settings. In P. A. Alexander & P. H. Winne (Eds.), *Handbook of Educational Psychology* (pp. 347-367). Lawrence Erlbaum Associates.
- Şahin, Ç., Köse, E., Yeşil, R., Genç, S. Z., Özerbaş, A., Özkan, H. H., Bahar, H. H. ve Özbek, R. (2020). Bilimsel araştırma modelleri. R. Y. Kıncal (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (s. 113-115). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tschannen-Moran, M. ve Hoy, A. W. (2001). Teacher efficacy: capturing an elusive construct. *Teaching And Teacher Education*, 17, 783-805.
- Ünal, Ç. ve İlter, İ. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının lisansüstü eğitime olan tutumları (firat, erzincan ve inönü üniversitesi sınıf öğretmenliği abd örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 147-164.
- Ünlü, S., Kirazcı, F. ve Büyükgöze Kavas, A. (2022). Kadınların lisansüstü eğitim niyetinde aile-kariyer yönelimi ve toplumsal cinsiyetin rolü. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(1), 124-142.

Extended English Summary

Introduction

Education plays a vital role in shaping individuals and supporting the academic, social, and professional development of societies. Among the key factors affecting the quality of education are the competencies and academic self-efficacy levels of teachers. Academic self-efficacy, as defined by Bandura (1997), is an individual's belief in their ability to successfully complete academic tasks, and it significantly influences academic motivation, performance, and persistence.

For preservice teachers, high academic self-efficacy is associated with stronger classroom management skills, better instructional strategies, and more effective student interactions. In recent years, the relationship between academic self-efficacy and attitudes toward graduate education has gained increasing attention. Research suggests that individuals with strong self-efficacy beliefs tend to have more positive attitudes toward continuing their academic careers.

However, existing studies often rely on limited samples or specific regions, making it difficult to generalize findings. Moreover, there are conflicting results regarding the effects of demographic variables such as gender, department, and grade level on both academic self-efficacy and attitudes toward postgraduate education.

This study aims to examine the relationship between preservice teachers' academic self-efficacy levels and their attitudes toward graduate education. It also explores whether these variables differ based on gender, department, and grade level. The findings are expected to contribute to the field of teacher education and offer guidance for designing programs that support the academic and professional growth of future teachers.

Method

This study employed a quantitative research design with a relational survey model to examine the relationship between preservice teachers' academic self-efficacy levels and their attitudes toward graduate education. The relational survey model, appropriate for exploring the direction and strength of relationships between variables, was chosen for its ability to capture complex educational dynamics within a large sample (Creswell, 2014). The study's participants included 340 preservice teachers from various education faculties in universities located in the Central Anatolia Region of Turkey. The sample consisted of students from Elementary Education (n=140), Early Childhood Education (n=61), Elementary Mathematics Education (n=42), Turkish Language Education (n=54), and Psychological Counseling and Guidance (PDR) (n=43), selected through convenience sampling. The sample included 235 female and 105 male students across different grade levels: 1st grade (n=50), 2nd grade (n=136), 3rd grade (n=107), and 4th grade (n=47). Data

were collected online between December 1, 2024, and March 1, 2025, using digital survey forms distributed via institutional communication channels. Participation was voluntary, and respondents were assured of the confidentiality of their personal information in accordance with ethical research principles. The study utilized two primary data collection instruments: the Graduate Education Attitude Scale, which measured students' attitudes toward graduate education, including academic motivation, career aspirations, and research interest, and the Academic Self-Efficacy Scale, based on Bandura's (1997) self-efficacy theory, which assessed students' confidence in their academic abilities, problem-solving skills, and learning motivation. Both scales were structured as 5-point Likert-type scales, where higher scores indicated more positive attitudes and higher self-efficacy levels. The collected data were analyzed using SPSS 27.0 statistical software. Descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) were calculated to summarize the sample characteristics. To test the research hypotheses, independent samples t-tests were used to examine differences based on gender, one-way ANOVA to assess differences by grade level and department, and post hoc tests to identify specific group differences following significant ANOVA results. Additionally, Pearson correlation analysis was conducted to assess the strength and direction of the relationship between academic self-efficacy and attitudes toward graduate education. The normality of the data was verified through skewness and kurtosis values, confirming normal distribution and supporting the use of parametric tests. An alpha level of $p < .05$ was set for all statistical analyses.

Findings

The findings indicate that preservice teachers generally possess high levels of academic self-efficacy and maintain positive attitudes toward graduate education. The strongest self-efficacy was observed in problem-solving, academic effort, and academic planning domains. Positive attitudes were especially prominent in terms of career development and academic motivation.

Grade level and department significantly influenced both variables. Upper-class students and those in numerically or analytically oriented departments had higher scores. This may be due to increased academic maturity and greater exposure to complex tasks that strengthen confidence and motivation. The absence of gender-based differences suggests that self-efficacy and academic aspirations are shared equally across male and female preservice teachers.

These findings underline the importance of supporting self-efficacy development early in teacher education and tailoring department-specific interventions to ensure balanced academic growth.

Conclusion and Discussion

This study aimed to explore the relationship between preservice teachers' academic self-efficacy levels and their attitudes toward graduate education. The findings indicate a significant, positive relationship between these two variables ($r = .682$, $p < .01$), suggesting that students who believe in their academic abilities are more likely to hold favorable attitudes toward pursuing advanced studies. This supports Bandura's (1997) theory and aligns with findings from Pajares (1996) and Özgenel & Deniz (2020), which emphasize the role of self-efficacy in academic motivation.

The study also revealed differences in self-efficacy and attitudes based on grade level and department, but not gender. Upper-grade students reported higher levels of both variables, likely due to increased academic experience and professional awareness (Schunk & Meece, 2005; Fırat-Durdukoca, 2010). This suggests that academic maturity strengthens self-efficacy and motivates students to pursue graduate education.

Departmental differences showed that students from Elementary Mathematics Education and Psychological Counseling and Guidance (PDR) exhibited higher self-efficacy and attitudes compared to those in Turkish Language Education and Early Childhood Education. This may stem from the analytical nature of mathematics and counseling programs, which build academic confidence. Conversely, students in linguistically or child-centered disciplines may have fewer opportunities for academic challenge, requiring additional support.

Interestingly, gender was not found to be a significant factor, which contrasts with studies like. This may reflect evolving gender norms and increased educational equity.

Overall, the results emphasize the importance of enhancing academic self-efficacy early in teacher education. Lower-performing departments may benefit from curricula that foster analytical skills and provide more research engagement. Practical experience, mentorship, and problem-based learning should be incorporated to support student development across disciplines.

In conclusion, fostering academic confidence and a growth mindset in preservice teachers is essential to preparing them for graduate education and long-term professional success.

Recommendations

Based on the findings of this study, it is recommended that teacher education programs integrate activities that enhance preservice teachers' academic self-efficacy, particularly during the early years of their education. Targeted academic support should be provided to departments where students exhibit lower self-efficacy, such as Turkish Language Education and Early Childhood Education, through

workshops on analytical thinking, research skills, and academic planning. Institutions should also offer mentorship programs and career guidance seminars to promote awareness and motivation toward graduate education. Increasing field experiences and practical coursework in the early stages of teacher training may help reduce grade-level disparities in self-efficacy. Furthermore, cultivating a mindset of lifelong learning can encourage positive attitudes toward academic advancement and professional growth. "Future research should explore how academic self-efficacy affects teachers' career development over time.